

LITOS BIULETENIS

C Nr. 42 (61) 1948 m. rugpjūčio 18 d.

FAKTAL IŠKYLA IŠ TO AŠTUONERIŲ METŲ LAIKO...Buvusio Lietuvos radijo vyr. pranešėjo pareiškimas apie
"Liaudies Seimo" nutarimų eigą.

Kokioje dvasioje ir atmosferoje vyko ano metu garsūs Liaudies Seimo nutarimai 1940.7.21, aš kaip vienas artimiausių L.Seimo posėdžio eigos liudininkų, čia ir noriu pažymėti.

Man buvo pavesta pravesti L.Seimo posėdžio radijo transliacija, ir aš turėjau visišką laisvę kalbėtis su Vyr.Seimo rinkimo komisija, iš Maskvos atsiųstais bei vietos komunistų partijos pareigūnais, bolševikų sudarytos liaudies vyriausybės nariais, Seimo deputatais, turėjau teisę lankytis posėdžio patalpose, stebėti paruošiamuosius darbus, užeidinėti į V.Teatro užkulisį, kuriame buvo prisiglaudęs sekretariatas.

1. 1940 m. liepos 21 d. prieš L.Seimo posėdžio pradžią, į V.Teatro scenos užkulisį buvo atvesta Raud.Armijos 180 žmonių dalinys, kuris užėmė sargybos postus. Kariai buvo ginkluoti lauko kautynių ginklais. Sargybos postai buvo slepiami. Sargybiniai slėpėsi už scenos užkulisyje stovinčių dekoracijų, šviesos rampų, užuolaidų, gėlių girliandų. Po Seimo prezidiumui skirtais stalais, taip pat buvo suguldyti sargybiniai ir pridengti grindis siekiančiom staldengtėmis. Sargybinių ginklai buvo paruošti veiksmui.

2. Nors L. Seimo posėdžio eiga Vyr.L.Seimo rinkimų komisijos buvo nutarta transliuoti per radiją, bet vienam NKVD majorui - rusui užprotestavus, transliacija prieš pat posėdžio pradžią buvo

atšaukta. Leista kai kuriuos posėdžio fragmentus įrašyti į radijo plokšteles. Radijo transliacijos bijota, kad per posėdį neįvyktų obstrukcija, kas neigiamai paveiktų krasto gyventojų nuotaikas.

3. Dar L.Seimo posėdžiui neprasidėjus, aš turėjau progą matyti iš anksto paruoštą L.Seimo posėdžio darbotvarkę. Ji buvo surašyta rusų kalba ant Sovietų Pasiuntinybės raštinės blankų. Prie kiekvieno darbotvarkės punkto buvo pažymėta Seimo deputato pavardė, kas pasiuntinybės nustatyta dienotvarkę turėjo siūlyti viešai, prasidėjus Seimo posėdžiui.

4. Kiekvienam L.Seimo deputatui jau iš anksto skirta pasakyti kalba buvo parašyta Sovietų Pasiuntinybėje ir aprobuota pasiuntinio Pozdniakovo. Rusų pasiuntinybės numatytieji kalbėtojai kalbas gavo atvykę į Seimo posėdį.

5. L.Seimo deputatams posėdžio salėje užėmus skirtas vietas, prie kiekvieno buvo priskirtas stebėtojas - slaptosios policijos atstovas, kuriam buvo pavesta sekti, ar deputatas balsuoja, t.y. pakelia ranką (visi L.Seimo nutarimai buvo priimami rankos pakėlimu), ką deputatas kalba su gretimai sėdinčiu kaimynu ir t.t.

6. Visa L.Seimo posėdžio eiga, kalbėtojai, smulkiausios eigos detalės iš anksto buvo sužymėta atskiruose prezidiumui skirtuose lapuose. Deputatui einant kalbėti į tribūną, Seimo prezidiumo pirmininkas po kelis kartus klausdavo kalbėtojo pavardės, patikrindavo įrašų lapą ir tik tada leisdavo kalbėti.

7. Seimo posėdžio metu buvo kurjozas, kada deputatas ROCIUS, Sovietų Pasiuntinybės numatytas kalbėti Lietuvos valstybinės santvarkos - pakeitimo klausimu, savo kišenėje nerado kalbos ir tik prisiartinęs prie tribūnos, kalbos tekstą gavo iš prezidiumo pirmininko ADOMUSKO.

8. Vienas būdingosios faktų iš L.Seimo posėdžio yra tas, kad Seimui dar nepradėjus svarstyti darbotvarkės punktą, aš gavau tuometinio Radiofono direktoriaus - L.Seimo deputato J.BANAICIO Kaune leidžiamo komunistų laikraščio "Tiesos" numerį, kuriame iš anksto, nelaukiant L.Seimo suruošto vaidinimo pabaigos, jau buvo paskelbti L.Seimo "nutarimai" - Lietuva skelbiama Tarybų Socialistinė Respublika ir Lietuva savanoriškai įeina į Sov. Sąjunga tautų sąstatą.

Pasibaigus L.Seimo posėdžiui, iš šio "Tiesos" numerio aš turėjau perskaityti per radiją visus Lietuvos valstybinę santvarką liečiančius Seimo "nutarimus". Kai radiofono direktoriui pareiškiau savo suabejojimą, jog kartais L.Seimas gali "tiesoje" paskelbti nutarimų nepriimti, p. Banaitis man atsakė: "Bolševikai vietoje netupdoja L.Seimas nėra Smetonos kromalis. Didelį dalyką sprendžiami greit ir be svyravimų. Nauja padynė neša naujus tempus".

9. Kokioje Maskvos kontroleje ir teroro dvasioje vyko 1940.7.21 d. Seimo posėdis, rodo kitas būdingas epizodas.

Kel teisingumo ministrui - Seimo deputatui P. Pakarkliui reikėjo Seime referuoti klausimą apie Lietuvos savanorišką įsijungimą į Tarybų Sąjungą - Seimo posėdis laikinai buvo pertrauktas, nes Pakarklio kalbos tekstas nebuvo spėta atsiųsti iš Maskvos. Skubiai buvo teirujamasi aero stotyje, ar nėra iš Maskvos atsiradęs lėktuvas ir ar neatvežė skubų pakuotę. Nesulaukus lėktuvo (tą dieną smarkiai lijo, ir lėktuvas vėlinosi visą valandą), Pakarklis, pasitaręs su Sovietų pasiuntiniu Pozdniakovu, gavo sutikimą savo kalbą paskaityti iš nuorašo, be Maskvos aprobatos

(pas.) J. S t o n y s

- . . -

ŽINIOS APIE SOVIETINIS PROVOKACIJAS ATLIMA IR IŠ ANAPUS UZDANGOS

Bolševikinių provokatorių paruošimas ir veikla Lietuvoje

Rusų majorui Sokolovui pavesta organizuoti Lietuvoje teroristinę provokatorių bandą. Sokolovo įstaiga atrado sau vietą Vilniuje Filaretų gatvėje, MVD (OBC) - Osobij Banditskij Otdel pavadinimu. Vykdamant šios įstaigos paskirti sudaromos provokatorių grupės iš įvairių pardsidavėlių ir šnipų. Taip pat, Sokolovo įstaigai verbuojami ir prikalbami asmenys, dėl kurių nors asmeninių priežasčių patekę į partizanų eiles ar nelegalią padėtį.

Tokių žmonių grupę enkavedistai pirmiausia nufotografuoja, paskiau išprausią, sutvarko, aprėngia ir išveža į Kauną pas tarybinį ministrą Bartašiūną. Šis jiems pasako "nuosirdžią" kalbą, pažadėdamas laisvę ir dovanojimą ir už jų kaltes reikalaujamas atlikti specialius uždavinius. Sokolovo talkininkai išvežami į Vilnių ir ten apmokomi. Jiems duodamas geras išlaikymas, nuolat rodomos sovietinės propagandinės filmos. Paruošti provokatoriai siunčiami uždaviniams.

Uždaviniai atliekami keliais būdais, būtent:

1. Sudaromos banditinės gaujos iš minėtų lietuvių, rusų, lenkų ir žydų (šie pastarieji dodasi vokiečiais). Tos gaujos stambios - nuo 50 iki 100 asmenų. Jų tikslas išprovokuoti gyventojus ir, susidurus ar išsifrazus, sunaikinti partizanų dalinius.

2. Antra grupė vaizduoja rusų kareivius - "majakininkus". Šie atvažiuoja į kaimus ir juose apsigyvena, pasirinkdami tam tikslui tesusčius ūkius, daugiausia prie miško, tinkamose pozicijoje. Grupės yra nuo 20 iki 30 asmenų. Jai vadovauja pats Sokolovas. Lietuviai provoka-

toniai su dalimi rusų vakarais, persirengę partizaniskai, eina provokuoti gyventoją. Mueja pas gyventoją, apsimeta partizanais iš Latvijos atvykusiais iš toliau, išblaškytais po kautynių ir t.t. Jie teiraujasi apie vietinius gyventojus partizanus, paskoja ju slaptavardžius ir kitą. Itikinti gyventojams, kad jie nesą provokatoriai, jie sunaikina vieną kitą tarybinį pareigūną: - dešimtkiemio igaliotini, apylinkės pirmininką, sekretorių ir pan. Imasi ir tokių priemonių, ateina pas gyventoją, kurį itaria esant sąjūdžio nariu, apiplėšia ir sekantią dieną vaizduoja kautynes su enkavedistais, kurie atvyksta mašinomis ir juos neva apsupa. Po kautynių parveža nukautų lavonų ir pameta turgaus aikštėje. Lavonų padaro, nušaudami vokiečių belaisvius. Vakare provokatoriai ateina pas tą patį ūkininką, kurį apiplėšė, ir sako: "Tu mus išdavei. Mūsų draugai per tave žuvo", suriša ūkininką ir vedasi, šis manydamas juos esant tikrus partizanus, aiškinasi. Provokatoriai prašo nurodyti du gerus lietuvių, partizanų ryšininkus ar remėjus, kurie galėtų už jį garantuoti. Ūkininkui nurodžius, provokatoriai mueina pas nurodytus asmenis ir ten vaidina tokią pat rolę. - Taip šių suvų jie ieško iki galo. Kitus provokatoriai prašo būti ryšininkais, teikti žinias, paramą ir sukas. Po kurio laiko išprovokuotieji žmonės, atvykus enkavedistam, išgabenami į nažinią.

3. Kitos grupės vaizduoja malkų kirtikus, įvairius nekaltus rusų kareivius, kurie neva darbai atsiųsti. Provokatoriai slankioja, apsimeta įvairiais pakeleiviais, elgetom; išblaškytais pavieniais partizanais etc.

4. Dar kiti provokatoriai atvyksta iš miesto, vaizduodami lietuvių karininkus, atstovus iš centrinės vadovybės, ir ieško ryšių su partizanų daliniais bei vadovybom. Šie, neva pavieniai, asmenys turi užmaskuotus NVD dalinius apsaugai ir, reikalui esant, partizanam sudiškinti.

5. Pasitaiko net, kad provokatoriai nuleidžiami parašiuotais iš lėktuvų ar kitu kuriuo keliu atvyksta ir vaizduoja desantininkus, kalboj vartoja vieną kitą anglų kalbos žodį.

- o -

IS TARYBINES SPAUDOS

I. Komunizmas ir mokyklos.

"Tiesa" Nr. 273, 1947. 11. 21.

a) Tikslai. "Komunizmas mokykloje organizuoja masinį-politinį darbą, komjaunimo organizacijos tikslas - padėti išugdyti jaunąją kartą, laisvą nuo buržuazinės ideologijos prietarų, pajėgią vykdyti didžiulius Lenino-Stalino idealus... Komunizmas turi vesti paskui save nesąjunginį jaunimą, būti atsidasavusių partijos ir tarybinės vyriausybės reikalui".

b) Priemonės. "Komunizmo darbas mokykloje turi reikštis įvairiomis masinėmis priemonėmis - organizuojant politinio lavinimosi būrelius, leidžiant sieninius laikraščius, rengiant vakarus, saviveiklos ratelius, organizuojant kolektyvinius knygų recenzijas".

c) Komunizmo nepasisekimai mokyklose. "Kai kuriose mokyklose dar visiškai nėra komjaunimo organizacijų. Kauno VI ir VII gimnazijose iki šio laiko nesuorganizuotos komjaunimo organizacijos, nors ten sąlygos ir yra palankios - yra daug mokinių, norinčių dirbti komjaunimo organizacijoje".

Pav., švenčių gimnazijos vadovybė ir mokytojų personalas visiškai nevertina komjaunimo darbo ir neskiria jam reikiamo dėmesio. Šioje gimnazijoje komjaunimo organizacija veikia jau trejus metus, bet teturi vos tris komjaunuolius. Čia niekas komjaunimo organizacijai nepadaeda, mokytojai nepalaiko su komjaunuoliais ryšių, nepopuliarina moksleivių

tarpe komjaunimo organizacijos tikslų. Šventionių apskrities komjaunimo komitetas visiškai nesirūpina komjaunimo organizacijos augimu mokyklose.

Mokytojų tarpe dar jautiama buržuazinės ideologijos liekanos su kuriomis taikstosi ir apskrities švietimo skyriaus vadovai.

Trilogalos gimnazijos direktorius Prigaitis varė antitarybinį kankinimą darbą mokykloje. Ir naujasis gimnazijos direktorius drg. Čipas nesistengia padėti ištaisyti. Iki šio laiko nėra pirminės komjaunimo organizacijos".

Komunistinis aktingumas miršta gimnazijose.

(Iš Vilniaus I-os bern. gimnazijos.)

"Tiesa" Nr. 296, 1947. 12. 18.

"Jau geras pusmetis praslinko nuo paskutinės politinės paskaitos moksleiviams. Jokių susirinkimų, pasikalbėjimų politinėmis ir mokslinėmis temomis, nei gimnazijos pedagogų kolektyvas, nei pirminės komjaunimo organizacijos komitetas nesugebėjo suorganizuoti. Saviveiklos ratelių darbas paliktas visiškai apmirė.

Gimnazijos patalpose veltui ieškom šukių, plakatų.

Šioje gimnazijoje iki šiol dar nedirbama jokio rinkiminio darbo. Šiuo reikalu dar nesurengtas nei vienas susirinkimas, nenagrinėjami rinkimų į vietines tarybas nuostatai bei pagrindiniai konstitucijos dėsniai.

Apsileidę ir pakrikę komjaunuoliai.

"Negeriau atrodo ir gimnazijos pirminės komjaunimo organizacijos komiteto būstinė: pora pakebintų portretų ir užversti kampai suais sudraskytais sieniniais laikraščiais, visiškai neatrodo, kad čia šeimininkautų darbščios komjaunuolių rankos. Priešingai, tai kaip tikta yra apsilaidimo ir nerūpestingumo liudytojai".

Lietuvos studentijos komunistai nepajėgia parauklėti

"Tiesa" Nr. 295, 1947. 12. 17. Rašo: A. Rinkūnas.

1. Vakarų kultūra ir mokslas. "Tarybų Lietuvos aukštosios mokslo įstaigos, jų dėstytojai, studentai vis plačiau įsijungia į kovą prieš buržuazinę - nacionalistinę ideologijos liekaną žmonių sąmonėje, prieš keliaklaidiavimą prieš supuvusių Vakarų Europos buržuazijos kultūrą, prieš viso pasaulio reikijos pakalikų mokslą ir kovoją už visišką tarybinės ideologijos pergalę.

2. Studentija nepasiduoda. "Tačiau dalis (reikia manyti, kad didžiausia - P.M.) studentijos tebeklaidžioja buržuazinio mokslo labirintuose, traukiama atgal kai kurių atsilikusių buržuazinio Lietuvos universiteto tradicijų.

3. Komunistinės konferencijos universitete išsina nuraudonos, dėl to miršta komunistai.

Komunistinių konferencijų vadovas universitete, pagal "Tiesos" pranešimą yra prof. Girdžijskas. Neseniai buvo surengta tokia konferencija, kur buvo laikomos paskaitos: "TSR biudžeto pajamos ir išlaidos Tėvynės karo metu", "Tarybinis gydytojas ir jo uždaviniai", "LTSR len-gvoji pramonė", "Žmogaus kilmė". Paskui studentai komisijose nagrinėjo tuos klausimus dar smulkiau.

... "buvo padaryti pranešimai, kurie turėtų būti skaitomi tarybinėse universitetuose, nes buvo nepakankamai paruošti, žemo mokslinio lygio, ir, svarbiausia neturi nieko bendra su marksistine komunistine pažiūra ir esminius klausimus, iškeltus pranešime".

a/ Pranešimai buvo žemo mokslinio lygio, nes rėmėsi buržuaziniais šaltiniais, o ne komunistu.

"Tuo tarpu minėtoje konferencijoje iškilo kaikiurių pranešimų ver-

giškas, nekritiškas naudojimas buržuazinio mokslo šaltiniais. Studento pranešime apie "Tautinį buržuaziją" sąjūdį Lietuvoje XIX a. antroje pusėje" dažnai nekritiškai buvo cituojamas aptarmksistas A. Rimka. Studentas, kalbėdamas apie "Aušros" laikotarpį, cituoja iš A. Rimkos "Susipratusios lietuvių tautos teis metai nebuvo, o buvo tik lietuviškai kalbančių žmonių ir visi šie žmonės priklausė vienam socialiniam sluoksniui - valstiečiams". Visiškai nesusiųsudydamas, kad toks buržuazijos tarnas, kaip A. Rimka iš viso neigia klasių kovą ir visais būdais stengiasi ją užtušuoti".

Pranešimas pilnas citatų iš A. Rimkos, senų rašinių, "Jubiliejinio Varpo" /1924/, "Varpo" ir varpininkų, iš visos eilės kitų šaltinių, kuriais remiasi daugelis pagrindinių teigimų, mintimis, sutampantiomis su buržuazinių lietuvių istorikų teiginiais. Iš liudininkų leidinių, o ne marksizmo-leninizmo klasių, imami paaiškinimai apie pozityvizmą ir pan. Tuo tarpu pranešimo nepakankamai panaudoti V.J. Lenino ir J.V. Stalino veikalai.

Rimk panašaus pobūdžio klaidų būta ir pranešime medicinos mokslų sekcijoje: "Pirmoji medicina - medicina iki Hypokrato laikų". Studentė dariusi pranešimą, nepasinaudojo nė vienu tarybinu autoriumi, net nepasižiūrėjo į tarybinę medicinos enciklopediją, nei į gana periodinę spaudą... Visas pranešimas sudarytas remiantis vien buržuaziais mokslininkais - Zaremba, Benozyniec, Schumowski, Krasuski. Deja, tai ne vieninteliai tokio pobūdžio pranešimai, skaityti mokslinėje studentų konferencijoje... Tačiau ypač keista, kad nemaža pranešėjų be jokio rezervo, nekritiškai, sklai soka buržuazinis mokslininkais. Vakarų Europos buržuaziniai "mokslininkai" tų pranešėjų akyse vis dar - nesugriauzamas autoritetas.

Tarybiniai mokslininkai, tarybinis mokslo laimėjimai daugely pranešimų ignoruojami arba tebeapminimi vos keliais žodžiais!

Komunistinėm konferencijom studentai nesidomi

"Į konferenciją atsilankė labai nežymus procentas ir tas pats nepaprastai neaktyviai dalyvavo konferencijos darbuose. Po kai kurių pranešimų pasisakydavo 3 - 4 studentai, dažniausiai vis tie patys ir tai iškeldami neesminius klausimus. Matėsi, kad pranešimai jų nesuįdomino. Profesoriai ir dėstytojai ramiai iškleusydavo blogus pranešimus ir eriai išlaikydavo savo akademinį "objektyvumą", nei orientuojančių klausimų, nei patarimų, nei paaiškinimų, jei neskaityti kelių bendrų pastabų, visiems pranešimams pasibaigus.

Mūsų liaudis, mūsų partija ir vyriausybė patikėjo universiteto dėstytojams garbingas ir nepaprastai atsakingas pareigas - auklėti tarybinę lietuvišką inteligentią marksizmo-leninizmo dvasia".

II. S p a u d a.

Kiek respublikinių laikraščių Tarybinėje Lietuvoje

"Tiesa" Nr. 277, 1947. 11. 26.

- 1/ "Tiesa", liet. kalba išina 25 kartus per mėnesį,
- 2/ "Sovietiskaja Litva", rusų kalba, 25 kart. per mėn.
- 3/ "Komjaunimo Tiesa", liet. kalba 13 " " "
- 4/ "Lietuvos pionierius" " " 4 " " "
- 5/ "Valstiečių Lūkraištis" " " 4 " " "
- 6/ "Literatūra ir Mūsų" " " 4 " " "
- 7/ "Pravda Vilenskė", lenkų kalba 13 " " "

Z u r n a l a i.

- 1/ "Komunistas", liet. kalba, 1 kart. per mėn.
- 2/ "Komunist", rusų kalba 1 " " "
- 3/ "Agitatorius Bloknotas", liet. kalba, 2 kart per mėn.

- 4/ "Bloknot agitatoras", rusų kalba, 2 kartus per mėn si,
 5/ "Tarybinė Mokykla", liet. " 1 " " "
 6/ "Jaunimo Grotas", " " 1 " " "
 7/ "Foto laikraštis " " 1 " " "
 8/ "Pergalė", " " 1 " " "

Lietuvos TSR vyriausybės nutarimų ir potvarkių rinkinys, liet. ir rusų kalba, 35 numeriai 4 metus.

Lietuvoje tarybinė spauda mažai kas skaito

"Tiesa" Nr.292, 1947. 12. 14. ... "Dėlėje apskričių prenum ravinimas vyksta labai nepakankamai. Trakų apskr., kur 113 gyvenamųjų vietų gyventojai nebuvo užsiprenumeravę laikraštį, darbas spaudai platinti apskrityje nepradėtas. Neišvystytas laikraštį prenumeravimas Mažeikių apskrityje. Nepakankamai įvertinama spaudos reikšmė Panevėžio, Kaišiadorių ir Švenčionių apskrityse. Panevėžio apskrityje šiais metais kaimų kultūrinių - politinių ir švietimo įstaigų dauguma, klubai skaityklos ir bibliotekos neužsiprenumeravo periodinės spaudos.

Visai blogi reikšimai su apskričių laikraštų platinimu. Jie ligi šiol platinami daugiausia ne prenumeratos keliu, bet perduodami atskirais egzemplioriais".

Sieniniai moksleivių laikraščiai nemazga komunistiškos "politikos"

"Tiesa" Nr. 296, 1947. 12. 18 d.

"Vilniaus I-oji berniukų gimnazija daro nepaprastai klastą išpuolį... Nei viename sieniniame laikraštyje... nėra tarybiniam moksleiviui būdingos kritikos ir savikritikos, nerasi juose nei vieno straipsnio apie rinkimus į vietines tarybas, nors nemazga šios gimnazijos moksleivių pirmą kartą eis prie rinkimų urnų. Visiškai nesimato straipsnių, kurie būtų apie moksleivių politinį lavinimąsi. Už tai visi sieniniai laikraščiai dvelkia visiškai apolitiškumu, pesimizmu... Ir tai viskas VIII klasės moksleivių - būsimųjų švietėjų sieniniame laikraštyje.

Visiško apolitiškumo dvasia vyrauja ir VII b klasės sieniniame laikraštyje; VI a klasės sieniniame laikraštyje, moksleivis Br. Mackevičius, eilėraštyje " Tik svatys - šitai kraipiasi į žmogų:

- Tu esi sudiev nepasakęs,
- Tu šioj žemėj buvai tik svatys...

Ir užbriaga: - Tik šuva polydėdamas kaulus..."

-)(-

III. KULTŪRINIS GYVENIMAS

Reljefinis Lietuvos TSR žemėlapis

"Tiesa" Nr.280, 1947. 11. 29. "Lietuvos TSR Mokslų Akademijos geologijos ir geografijos instituto paskirtoji komisija, vadovaujama vyr.mokslinio bendradarbio doc. V.Chomskio, apnebo pirmą matematiskai tikslų Lietuvos reljefinį žemėlapi, pagaminta dr. V. Goštauto. Žemėlapis atvaizduoja visas mūsų krašto paviršiaus formas: žemumas, lygumas, kalvas, ežerų duburius, upių vagas ir pan šiai. Šio žemėlapio vaizdumą padidina tinkamas spalvų parinkimas".

Tarybiškai lietuviškų dainų įrašymas į plokšteles.

"Tiesa" Nr. 280, 1947. 11. 29. "Gruodžio mėn. pradžioje Rygos telefono plokštelių fabrike "Bellacord" - Elektrai prasidės lietuvių dainų įrašymas. Tuo tikslu į Rygą išvyksta liudies artistas Kipras Petrauskas, nusipelnęs artistas A.Možika, filharmonijos choras ir solistai. Iš viso į plokšteles bus įrašyta 20 Lietuvos tarybinių kompozitorių dainų.

Atidarytas lietuvių literatūros muziejus

"Tiesa" Nr. 290, 1947. 12. 12. "Ryšium su lietuviškos knygos 400 metų sukaktimi, Lietuvos TSR Mokslių Akademijos literatūros institutas savo patalpose atidarė lietuvių literatūros muziejų.

Atėkuruose skyriuose išdėstyta medžiaga - knygos, laikraščiai, dailininkų kūriniai, vaizduoja lietuviškos knygos raidas, pirmuosius jos žingsnius, josios vystymosi aplinkybes, suklestėjimą tarybų valdžios metais.

Muziejuje taip pat įrengtas J. Basanavičiaus kambarys - muziejus, surinkta S. Daukanto biblioteka.

- - -

IV. ŪKIS

Papildomas individualinių ūkių, turinčių 20-25 ha (buoziinių) apskunkinimas žemės mokesčiais

"Tiesa" Nr. 229, 1947. 12. 14. Iš taisyklių dėl įstatymo vykdymo.

- 1... Traukti teismo atsakomybės nuo žemių ūkių, vengiančių sumokėti žemės ūkio mokesčiui nustatytais terminais.

3... atlikti su kaimo aktyvo pagalba papildomą darbą buozių ūkiams, kurie turi būti apmokestinami žemės ūkio mokesčių su priedu ... paėmus pagrindan šiuos pažymius: a/ ūkiai, kurie už atlyginimą pinigais arba natūra naudojami nuolatinio samdomojo darbu žemės ūkyje arba amate, išskyrus, kai samdomas vienas pagalbinis darbininkas kalvio amate, arba naminėje ratų gamyboje; b/ ūkiai, kurie šiuo metu nesinaudoja už atlyginimą pinigais arba natūra nuolatinio samdomojo darbininkų darbu, bet naudojami juo vokiškosioms okupacijos metu ar po jos; c/ ūkiai, kurie taiko paslėptą svetimo darbe eksploatacijos formą tariamai kaip gimines, kaip šeimos narius, pašalinius žmones be atlyginimo...; d/ ūkiai, kurie turi sudėtingas žemės ūkio mašinas (sudėtingas kuliamašinas, traktorius, variklius ir motorus) malūnus, lentpiuves ir kitas įmones.

7. Įpareigoti Teisingumo Ministrą (drg. Blėkė) ir respublikos prokurorą, teismo ir prokuratūros organus neatidėliojant apsarstyti visas bylas, gaunamas dėl piktų mokesčio nemokėtojų, ypač dėl buozių ūkių.

Valstiečių išnaudojimas

"Tiesa" Nr. 277, 1947. 12. 20.

1. "Kurį laiką Aluntos kooperatyve sau lizdą buvo susukę liaudies turto svaisytojai. Šiems nieksams pavyko padaryti vals. nuostolių per 80000 rb.

auji kooperatyvo vėdejai nebuvo geresni. "Kooperatyvas pradėjo žibale, paskirto laisvam pardavimui skirstyma. 10 klg. žibalo parduodama tik tam, kas atvežal ktm. gerų malkų... Galima drąsiai tvirtinti, jog gan žymi tūkiu įžuliu būdu gautų malkų dalis asmeniniams Medžiuiolio (koop. vėdėjas) ir kitų tikslams.

Jokių peskyrų malkoms kooperatyvas neturejo. Valstiečiai buvo priversti savas malkas vežti. Returintieji jų, o nori gauti žibalo, jas vogė iš valdinio misko. Tokiu būdu biauurs priestarybinis prekyvims žibalu Aluntos kooperatyve žmones stumė į nusikaltimą.

Malkas atvežę gan žymus valstiečių skaičius. Už malkas ir atvežimą nebuvo mokama.

Apie šį biauurs valstiečių ir valstybės apgaudinėjimą gerai žinojo Aluntos valsčiaus partijos komitetas, apskrities kooperatyvų s-ga, bet nesiemė jokių priemonių prieš įžulius savivaliautojus. Valstiečių skundai pasiekė partijos Utenos apskrities ir apskr. vykd. komitetą. Tačiau vadovaujantieji draugai, būdami puikios nuomonės apie savo apskrities kooperatyvus, net nerado niekalo tinkamai į signalus reaguoti.

Prievarti iš preliavias

Tiesa Nr. 297, 1947. 12. 30. Utenoje visų prekių, skirtų apskrities kooperatyvams, 50% paliekama mieste, o tik 50% paskirstoma visiems valstiečiams. Tai būtino kasdieninio vartojimo prekės.

Per visą anksritį jau gerokas laikas gabalas kaip ritosi prekyvime, paremtas prievarta. Apskrities kooperatyvų sągos vadovai išties masinomis veža odekoloną, žemiausios kokybės medžiagines gėles, niekam netinkamas balalaikas. Kartu gaunamas ir žibalas, kitos valstiečių vartojamos prekės. Jeigu valstietis nori pirkti žibalo, jam brūkama ir odekoloną, o priešingai neduodama žibalo.

...I priverstinį brukimą įvairių niekalų pirkėjams niekas iš vaiduojančių draugų neatkreipė dėmesio. Nuo pat viršaus besivystanti prekyba lygiai vykdoma ir valstiečių kooperatyvuose, visos prekės gautos valstiečių aprūpinimui, Aluntos kooperatyve parduodamos su žymiais "priedais". Ateina žmogus pirkti keletą kilogramų žibalo, kartu be jokiu kalbų privalo pirkti ir bonką odekolono ar balalaiką, taip "parduoti" ir dabar "parduodami" didžiuliai kiekiai darbo valstiečiams visiškai nereikalingų gaminių.

V. Politinės nuotaikos

A. Smieklus apie Lietuvos gyventojų nuotaikas ir partizanus

"Tiesa" Nr. 300, 1947. 12. 24. "Negalima užmiršti, kad respublikos teritorijoje buržuaziniai nacionalistiniai elementai varo antitarybinę propagandą ir agitaciją, skleidžia provokacinius gandus ir siekdami žlugdyti darbą stengiasi pralysti iš valst. aparatų.

Kai vokiškasis fešizmas yra sutriuškintas ir negali padėti lietuviškiems buržuaziniams nacionalistams, jie laukia sios pagalbos iš angliškųjų - amerikoniškųjų imperialistų.

...Dabar visaip giria melagingą anglosekų demokratiją ir idealizuoja buržuazinę tvarką Amerikoje ir Anglijoje.

Buržuazinių nacionalistų tarpe, kovojančių prieš liaudį, žymią vietą užima reakcinė katalikų dvasiškijs dalis, kurie mėgina išnaudoti žmonių religinius įsitikinimus buožijos ir kitų išnaudotojų klasių interesų naudai.

...Lietuvių tautos interesai reikalauja kuo greičiau sutriuškinti buržuazinius nacionalistus. Tam mes turime visus galimus.

Greitas buržuazinio - nacionalistinio pagrindžio sutriuškino užbaigimas žymiu ruožtu priklauso nuo sėkmingo išvystymo kovos prieš likučius buržuazinės nacionalistinės ideologinės įtakos kai kuriems gyventojų sluoksniams, nuo kovos už mūsų respublikos darbo žmonių auklėjimą tarybinės ideologijos dvasia".

-(6)-

LATVIŲ IR ESTŲ RAŠYTOJŲ ŽYGIUOJA

Pravda Nr. 93, 1948. 4. 2., Simonovas, Sovietinių rašytojų sąjungos gen. sekretoriaus pavaduotojas, ryšium su Stalino premijų skirstymu už 1947 m. literatūrą, iškėlė sovietinių latvių ir estų laimėjimus.

"Reikšmingu įvykiu sovietinėj poezijoje reikia laikyti eilėraščių rinkinius Latvijos liaudies poeto Sudrabbalnio "Broliškoje Seimoje".

ir gudų poeto Maksimo Tanka "O kad būtų zinoję".

"Iš keturių draminių veikalų, pažymėtų tais metais stalinine premija, tik viena pjesė - estų rašytojo A. Jakobsono "Kova be fronto linijos" skirta praėjities temai. Bet, gal būt, jos esminė vertė ir yra ta, kad ji skamba ne mažiau nūdieniškai kaip kitos pjesės. Šitoje pjesėje vaizduojama šio šimtmečio dvidešimtyje metų "nepriklausoma" buržuazinė Estija. Aštri Estijos darbo klasės kova prieš naminius kapitalistus, kurie yra tik tarptautinio kapitalizmo atgarsiai, - štai pjesės turinys. Ji netik teisingai parodo Estijos praeitį ir tą juodą dantį, kuriai ji būtų buvusi pasmerkta, jei jos liaudis nebūtų šalies pakreipusi į socializmą. Pjesė skamba labai nūdieniškai ir dėl to, kad visa, apie ką ji pasakoja ir kas Estijai jau yra vakarykštia diena, visa tai yra dar šiandienykštia daugeliui Europos kraštų, tebevergliamam amerikoniško imperiaлизmo".

Suminimi gudų, ukrainiečių, latvių estų laimėjimai. Lietuvių tarp jų net nėra.

IS LIETUVIŲ KOM.SPAUDOS AMERIKOJE

- "Laisvė" birželio 24 d. Sugrįžęs iš Rothenburgo į Ukmergę Petras Stankevičius atpasakoja, kaip Devenienė ir Baltramaitis mulkina žmones, apie 13 partijų tarp D.P. ir t.t.

- "Laisvė" liepos 1 d. praneša, kad birželio 20 d. į Vilnių grįžo pirmas didžiausias iki šiol transportas tremtinių iš anglų ir amerikiečių zonų, viso 500 žmonių. Jie buvo pasitikti stotyje vyriausybės. Vardų sugrįžusių kalbėjo žurnalistas Vincas Oškinis, kuris reiškė džiugsmo pagatęs vėl tėvynes žalius laukus".

- "Laisvė" liepos 7 d. - Rokas Mizara praneša, kad Lietuvoje partizanai buv. mokytojo Ramanausko vadovaujami nužudė jo brolių Povilą Mizarą, Dzukijoje. Apie savo brolių jis paduoda sekančias žinias: po pirmo pasaulinio karo jis įstojo savanoriu į "buržuazinės" Lietuvos kariuomenę. Grįžęs gavo 11 ha. žemės ir ūkininkavo". Toliau rašo "Tarybinių patrijotų kraujas nūtrėšė Dzukijos smiltynus ir jie sužaliuos, kaip niekad pirmiau". Kodėl ir nuo kada lietuvis-savanoris, Lietuvos nepriklausomybės apgynėjas tapo "tarybiniu patrijotu", Rokas nepaaiškina, lygiai kodėl, būtinai ji iš pasalių turėjo nužudyti partizanai, o ne enkavegistai.

- "Laisvė" liepos 14 d. praneša, kad L.D.S. (Lietuvių Darb.Susiv.), kuris susiorganizavo 1930 metais, dabar turi 8.737 narius, Per 18 metų egzistencijos mirė 1.120 narių ir jų šeimoms išmokėta 403.272 dol.; per tą laiką sirgo 9.682 nariai ir gavo pašalpas 448.505 dol. sumoje; Susivienijimo kapitalas pasiekė 790.000 dol.

Komunistinės spaudos kiekis

"Nov.Russkoye Slovo" (nekomunistinis dienraštis) geguž. 5 ir 6 d.d. nurodo, kad komunistai JAV daugelyje prof. sąjungų nustojo itakos. Kalifornijos, New Jersey, Ohio, Floridos, W.Virginia, Iowa statuose įstojo daug naujų narių - negrų, bet šiaip perspektyvos 1948 metams negeriausios. Komunistinės spaudos tiražas neišskiriant ir "Daily Worker" krinta kas dieną. Kai kur ankščiau atidaryti įmonės komunistiniai klubai užsidarė. Nejaudžia intereso komunistams. Sustiprinti komunistiniam judėjimui ir paruošti "bent" 5.000 busimų vadų atidaryta keletas naujų mokyklų didesniuose centruose.

Tos žinios yra paimtos iš partijos raporto. Matyt, taip neri apie save skelbti viešumon pati partijos vadovybė. O kaip atrodo mums? Prieš 5-6 metus New Yorko laikraščių kioskuose, o tokių yra tūkstančiai, niekas nedrįso viešai išstatyti komunistinės spaudos. Kai kurie jos visai

neturėjo-nenorėjo padinti sau vardo. Jei kas paprašė "D. Worker", kiosko savininkas ištraukdavo paslėptą numerį ir vogėtomis, nenoromis, paduodavo. Daugelis žydų iš Rusijos norėjo kaip nors pritaipti prie lietuvių, lietuvių ir kitų, bet nesivadinti rusais. Veizdas staiga, kuomet per naktį, pasikeitė sovietams įėjus į karą. Žydai tapo rusais - patrijotais. Komunistų spaudos tiražai ne tik kioskuose, bet viešai gatvėse, centre, prie išėjimų iš požemių, traukinių, prie teatrų, visur rėkė visa gerkle "Daily Worker" etc. Tada jei gal 1948 m. ir nėra komunistams palankūs tolimesniai plėtimuisi, bet kol kas ir nenuvargs jos iki pirmųjų metų. Dar daug atistatų ir kitokių menininkų yra "progresistai", net dideli finansistai dedasi komunistais, yra pakankamai politikų, kurie ieško populiarumo tarp "progresistų"; deja, nesuprasdami kokią žalą jie daro savo šaliai.

Lietuvių Komunistų Centras nupirko Brooklyną didelį namą už 258.000 dol. Tėn jie sutalpina "Laisvės" redakciją ir spaustuve ir visas savo organizacijas. Tuo būdu jie atsiduria geresnėje padėtyje nei bet kurios kitos lietuviškos organizacijos (ne komun.), nes turi restoraną, salę susirinkimams ir konferencijoms. Vietos karo-veteranai protestavo ir vartoja visą įtaką, kad neleistų komunistams ten įsikurti. Bolševikai pavadino tą namą "Lietuvių Kultūrinį Centrą".

Tiem namams buvo renkami pinigai.

"Laisvė" gegužės 12 d. - "Lithuanian Building Corporation" (taip bolševikai pavadino savo bendrovę, nupirkdami nuosavą namą) skelbia, kad vergus namui pirkti eina sėkmingai; štai L. ir Ana Bagdonas, Pittsfield, Mass, davė paskolą 500 dol., Jurgis M. Grižas nupirko akciją už 100 dol. ir daugiau.

Iš lenkų spaudos

LIETUVOS LENKO SAMPRATAVIMAI

1. Lenko išvados iš Baltų memorandumo

Pzienik Polski i Dziennik Żołnierza 1948. 7. 29. str. "Baltijos valstybių trisdešimtmetinė" paliečia lietuvių ir lenkų santykius, išeidamas iš Baltų memorandumo, iteikto Sv. Pėvui, Prancūzijos ir Jv prezidentams, Anglijos ministeriui pirmininkui. Lenkų publicisto R.P. dėmesį patraukė memorandumo pasekis, kad padėtis, susidariusi ryšium su Lenkijos sunkenybėmis, įgalino Sovietų Sąjungą prarasti Baltijos valstybių likvidaciją (pabr. visur DP DZ).

"Tikrumas faktas, kad nepriklausoma Lenkija buvo atrama ne tik Baltijos valstybėms, bet ir eilei kitų valstybių vidario ir vakarų Europoje, buvo net per daug aiškus; tą tiesą užmiršdami, anglosaksų vadovaujantieji vyrai nugarazdino didelę Europos gebalą politinėje vergijoje. Su juo didesniu džiaugsmu reikia suminėti, kad Baltų išymieji žmonės yra supratę tiesą, kad lietuvių lenkų santykiams per tuos praėjusius pora dešimtmečių buvo daug ko pažįdautina".

Prieš nagrinėdamas lietuvių lenkų santykius, autorius pasisako, kad jis yra Lietuvoj gimęs ir augęs, mokėsis Kauno gimnazijoje, nepriklausomoje Lietuvoj buvęs vienas iš Dziennik Kowlienski redaktorių - taigi Lietuvos lenkas. Jis ir nevenia atvėiduoti santykių tarp lietuvių ir lenkų, išeidamas iš savo patyrimų.

"Visi prisiminimai ir patirtys, susiję su tuo kraštu, nutruksta susikūrus nepriklausomai Lietuvos valstybei, kuri su nuostabių ir nepalaujamų atkaklumu išvarė prarają tarp Lenkijos ir Lietuvos, tarp lenkų ir lietuvių. Dar daugiau, tos patirtys ir prisiminimai turi kartumą, kilusio dėl jaunos lietuvių visuomenės nacionalizmo. Ji nutraukė ne tik

siūlus su praeitimi, bet su žymiu apjokimu ir į patarią išėjusių lietuvišku atkakliumu nenorėjo matyti abipusės naudos, plaukiančios iš abiejų valstybių, abiejų tautų, abiejų visuomenių - lietuviškos ir lenkiškos - lietuvišką valstybės rėmuose tarpusavio draugingų santykių".

"Tą karą tiesą - kuo geriausiom intencijom- reikia čia pripažinti, kaip atbaigtos praeities tiesą. Po antro pasaulinio karo patyrimą, kurie parodė lenkų ir lietuvių interesų bendrumą, siekimą ir idealų bendrumą, atsiveria naujos perspektyvos ateitiai, o baltiškųjų kraštų įtymiųjų atsavų memorandumas liudija, kad ateities kelių bendrumas yra užtikrintas."

Tam kelyje matome nepriklausomą Lenkiją ir nepriklausomą Lietuvą, gyvenančias broliškoj bičiulystėj".

2. Apie lenkų lietuvių brolystės laikus

Mano ankstyvos jaunystės metu, besimokant Kauno gimnazijoje, nebuvau jausti iš tikrųjų jokių lietuvių ir lenkų kibirų nei tarp moksleivių nei tarp pažįstamų lietuvių, nors caro valdžios politika uoliai favorizavo lietuvių, persekiojo lenkus ir nuosekliai nustatinėjo vienus prieš kitus. Kivirčiai ir konfliktai buvo visuomeninėje politinėje srityje, bet jie buvo anos rusų valdžios politikos įtakos padaras.

Geriausias lietuvių lenkų giminės ir broliškos harmonijos įrodymas yra faktas, kad lenkų namai ir šeimos sugyveno su lietuviais, sueidami nesykį į artimus šeimyninius ryšius. Ligi šių dienų atmenu susirinkimus už mokyklos, kuriuose būdavo kolegos lietuviai, o kolegą St. Lozoraitį - žinomą bendros praeities reprezentantą - nepažįtom būsimoji nepriklausoma Lietuvos užsienių reikalų ministerio. Nekišai atrodė kalbiniai santykiai. Lietuvių inteligentijs, santykiuodama su lenkais, kalbėjo lenkiškai, tik tarp savęs vartojo lietuvių kalbą, kuri ... buvo lietuvių-lenkų-rusų kalbų mišinys".

3. Apie priešlenkiškus nusiteikimus

"Parsilaužimo metai buvo 1918 - susikurimas "savarankiškos" Lietuvos vokiškų okupantų globoje."

"Mano atminty išliko pasielgimas mano matematikos profesoriaus iš Petrapičio, su kuriuo jau grįžus abiem į Kauną po dviejų nesimatymo metų atsitiktinai susitikau gatvėje. Į mano pasveikinimą lenkiškai profesorius Matulaitis (buvo tada jau valstybės kontrolierius) atsakė lietuviškai, o patyręs, kad aš nemoku valstybinės lietuvių kalbos, perėjo į rusų kalbą kaip neutralią. Tas faktas buvo išraiška būdingu tuometinių lietuvių šviesuomenės nacionalistinių ir antilenkiškų nuotaikų".

Priminęs, kad jis, kaip vienas iš "Dziūk Kowieski" redaktorių patyręs visokių "šikarų" iš lietuviškos cenzūros, papasakoja savo patikslėjamą su A. Merkio ir Dr. Saulio.

"Paskiau premjeras, o tuo metu karo ministeris pulkininkas Merkys, vedęs lenką, nušvietė man, šaukiamam pagal valstybės tvarką į lietuvių karo tarnybą, kad aš kaip lenkas, nemokys "gimtosios lietuvių kalbos, negaliu tarnauti nepriklausomos Lietuvos kariuomenėje. Netrukus po to kaip lenkų laikraščio redaktorius ir straipsnių ciklo apie "Vilniaus bylą" autorius, buvau pakviestas konferencijos pas užsienių reikalų ministerį Saulį (ni kad jis tokių reikšmę nėra ėjęs! E.). Man buvo parodytos spalvotos nepriklausomos Lietuvos žemėlapis, imas ne tik Vilnių, bet Gardiną, Suvalkus ir Halstogą. Į mano nustebusį paklausimą, kokia valstybė rengiasi būti Lietuva tokiose ribose, gavau dr. Saulio atsakymą "etnografinę, su lietuvių kalba kaip valstybine".

"Suprantama, kad tokios rūšies jaunalietuviška programa turėjo privesti prie broliškų ryšių nutraukimo su praeitimi, su Lenkija ir lenkais Lietuvos autochtonais".

nepasisekus sovietų sukilimui, autorius 1919-20 nelegaliai palikęs "vaikystės dienų kraštą" ir nuvykęs į "Pilsudskio išlaisvintą ir pirmosios bolševikų okupacijos Vilnių".

"Tote teritorijoje po Pilsudskio atsisukimo į buv. Didžiosios Lietuvos Kunigaikštijos gyventojus vėl kilo naujos viltys bičiuliškai sugyventi su lietuvių tauta. Artimiausia ateitis tas viltis apvylė".

"Ginčės dėl Vilniaus ir Lietuvos Lenkijos sienų, greitai kylantiai ir gajai lietuvių kulturali lenkų kultūros įtakos baimė, sovietinės vokiškos intrigos-viskas susiklojo į niurų kaimyninio sentykiavimo vaizdą tarp Lenkijos ir Lietuvos".

4. Apie ateitį

Toliau sumini diplomatinį santykių užmazgimą, "nors tie diplomatiniai santykiai buvo užmazgti vadinamosios lenkų karinės demonstracijos Vilniuje įtakoj". Sumini Kauno ir Vilniaus burmistrų vizitus ir t.t. ir teigia:

"Laikas veikė jungiamai, nors buvo užmesti visi federacijos projektai, ir abidvi valstybės gyveno atskiru gyvenimu, atsižiūrėdamos gyvybinių politinių ir ūkinių interesų, kurie bičiuliškoje kaimynystėje buvo gyvi ir vaisingi".

"Karas ir pokarinė padėtis davė daug politinių moralinių ir idėjų konstruktyvinių pamokymų. Bendras lietuvių lenkų ateities gyvenimas reikalauja praeities pamokymus suderinti su laiko pakeistų santykių formomis ir tarptautinių susijungimų (federacijų, konfederacijų, sąjungos ir t.t. idėjos evoliucija".

"Lietuvos nepriklausomybės trisdešimtis metų proga, kuri dabar yra politinė vergijoj, linkima greitai atgauti laisvę ir įvykdyti tautines aspiracijas visiem lietuviams, susijusiems su Vakarų kultūra ir savo didžiąja tautos praeitimi".

5. Mūsų pastabos

Straipsni referavom neturėdami nė minties polemikuoti. Mums rūpėjo tik parodyti saviem žmonėms, ar pergventi laikai yra paveikę Lietuvos neeilinio lenko galvosą.

Kiek ji straipsnyje pasireiškia, galėtume ją pavadinti S. Hagenso tiksliai parinktu "senojo dvaro" romantikos verdu. Šitokiems žmonėms susigverimas su vienu praeities momentu yra toks stiprus, kad jis virsta idealiniu būviu. Jų psichologijai sunku prisiminti kritišką tam momentui įvertinimą, dar sunkiau prisiminti jo evoliucijos galimybę ir būtinybę ir patį atitinkamą evoliucionuotį savo galvosenoje. Ika aukso amžius", kuriame randa idealią lenkų ir lietuvių brolybę šio straipsnio autorius, yra buvęs lenkų kultūros vyravimo laikais Lietuvoje. Autorius nepasidaro nei atgal nei į šalį, kai visusiškai pamatyti, kiek laisvę ir garbingų būdų tas amžius buvo susidaręs, kokias skriaudas - kultūrinės ir socialinės - jis buvo atnešęs lietuviškajai valstietinei pušei. Bet autorius su nejaukumu ir nepasitenkinimu ima žiūrėti į lietuvi, kada tas ėmė purtytis, kad atgautų bent dalį žmoniškų ir tautiškų teisių. Su nejaukumu, nes tas pasipurtymas, kuris vedė į tautinį ir valstybinį atgimimą, sujungdino "senojo dvaro" palaiminto amžiaus pagrindus, ir dėl to autorius lietuvių sąjūdį ir net nepriklausomybės paskelbimą įteria vykus rusų ar vokiečių intrigų dėka ar jų įtakoj. O ar lietuvių ištikrąją buvo favorizuojami ir lenkai persekiojami, rėdos, taip nesunku būtų patikrinti patiam pagalvojus, ar savo valdžia knygnešius grūdė į šiferą už lietuviškas ar už lenkiškas knygas, ar vokiečiai kon-

fiskavo spaud, už lenkų ar PZ Lietuvine priklausomybės skelbimą, ar Lietuviai organizavo POW nuverstį valdžiai Lenkijoje, ar lenkai Lietuvoje... Bet "sename dvare" išaugusiam žmogui sunku buvo suvokti šitą gyvenimo realybę bei jos konkrečius faktus pilnumoj ir perrvertinti savąjį praeities supratimą.

Via dėlto šio str. autorius, num rodos, savo galvosenoje yra padaręs dideanę evoliucijos, palyginti su visą eile anksčiau pasisakiusių Lietuvos lenkų. Kad ir su rezignacija, bet jis pripažįsta įvykčius faktus ir nebe-reikalauja istorijos ratą sukėti atgal. Jo akys jau faktas yra dvi nepri-klausomos valstybės. Jeigu su meile kalba apie broliškus santykius tarp ne-priklausomų Lietuvos ir Lenkijos, tarp lenkų ir lietuvių, tai nori, kad tie santykiai būtų nustatomi ne tik praeities patyrimų, bet ir naujo laiko sukur-tų naujų padėčių, naujų tarp Lietuvos ir Lenkijos, naujų tarptautinio san-tykiavimo formose. Toks nusistatymas dėl ateities iš principo galima laikyti sveiku. Praeities santykių analizavimas gali padėti suprasti vieną ir ki-tą, bet jie neišsprendžia ateities problemų. Norint surasti konstruktyvų pa-grindą ateities bendradarbiavimui tenka išeiti iš valstybių bendro dabar-ties ir ateities intereso, iš dabartinio abiejų partnerių valstybinio sta-tuso, surandant galimybę bendradarbiuoti ir artimiau ir sykiu telimes-nei atečiai. Iš lietuvių pusės, būtų užtenkama realumo galvoti apie ben-dradarbiavimo galimybę ne tik tam poreiviam laikui, kol abidvi valstybės yra pavergtos. To pasigarsdom ligšiolinėje lenkų sprudoje, kuri vis kal-bėdavo praeities kategorijom ir praeities šūkiis, nepajegdama atpaulaiduoti nuo "aukso amžius" galvosenos ir frazeologijos.

- . -

IS RUSŲ SPAUDOS

Kodėl jie negrižta

Penkiasdešimt rusų nevozvrašcenų" Vokietijoje paskelbė atsisaukimą sa-vo tautiečiam A erikoje, paaiškindamį, kodėl jie negrižta.

"Brangūs tautiečiai Amerikoje! Girdėjome, kad jūs domina ir stebina klau-simas, kodėl mes negrižtame?

Lengviau būtų atsakyti klausimą: kodėl daugelis grižta? Jie grižo tik dėl to, kad tėvynės ir artimųjų ilgesys nustelbė jų protą, ir jie neturėjo va-lios šiam ilgesiui pasipriešinti. Mes negrižtame ne dėl to, kad mes to il-gesio nejauštume" (jis traužia mus diena nektį ligi savizudybės), bet jis nepaverė mūsų valios.

Negrižtantieji - valingų žmonės: jie nugalėjo patį sunkiausią dalyką - tėvynės ir artimųjų ilgesį. Vadinas, jie nieko nebijo ir prieš mūsų tėvis-kės ir mūsų tautos pavergėjus kovos ligi savo paskutinių dienų. Mums tik rei-kia pagalbos iš mūsų tautiečių užsieniuos, ypačiai - moralinės, avasinės pagalbos; būtina, kad jie mumis tikėtų. Juk jie, mūsų tautiečiai, tėvynę yra palikę taip seniai, kad neturi jokio supratimo apie pačią gimtajame kraš-te, nes tikrovėje bolševizmo nėra matę su visa jo jėga ir baismu, kaip mes esame matę ir savo kailių natyrę bolševikinės valdžios ir jo režimo baisy-bos ir žiaurumus.

Atsisaukime atvizardavę sąlygas dabartinėje Sovietų Sąjungoje, toliau tę-sia:

"Toks gyvenimas. Ko mes ten važiuosime? Juk mes "nusikalbė" Stalinui jau tuo, kad mes esame matę kitų tautų gyvenimą, ragavę svietimos laisvės, pažinan-vadinas, jo didžiausia mela ir, sugrižę, papasakosim tai tėvynėje. Šia mūsų kaltė, dėl kurios iš karto būsim jo budelių sunaikinti".

"Argi savo negrižimo faktų mes neįrodome bolševizmo melo ir savo teisybės? Jei tėvynėje mūsų laukia artimieji, draugai, ramus kūrybinis darbas ir laisvo žmogaus gyvenimo sąlygos, tai kas iš mūsų ten negrižta, o pasirinktų elgetos pusiau alkaną, bebeisio politinio pabėgėlio skurdinę? O gal mes visai karo nu-sikaltėliai, biją teisings bausmės už tėvynės išdavimą? Tarp mūsų yra seneli ir jaunimo, kuriuos vokiečiai buvo išvežę dar 14-15 metų vaikus. Daugumą jų vokiečiai išvežė prievarta, o daugelis pateko į nelaisvę. Kuo gi visi šie žmonės yra kalti savo tėvynėi? Kokie gi jie karo nusikaltėliai?

Mes žinom, kad savo artimųjų ir mums brangių žmonių nebepamatysim, nes vieno mūsų negrįžimo užtenka, kad jie būtų tenei sunaikinti. Namų mes taip pat nepateksime, geriausiu atveju mus vežtų į konolagerius Toli-muosius Rytuos, kamė būdelių keikiami ir niekinami, mes dirbtume ne pagal savo jėgas iki savo mirties. Ten negalima kovoti su piktų, nes jo tarnautojai ir varovai (socialiniai parazitai) neleidia žmogui net at-sikvėpti laisvai: ji seka dešimtys akių.

Jei ten negalima, tai prieš bolševizmo diktatūrą mes kovosime čia!... ("Dėlo Truda - Probuzdenije" - JV ir Kanados rusų darbininkų or-ganizacijų federacijos organas, Nr.25, 1948 m.birželio mėn.).

-0-

BALTŲJŲ RUSŲ SPAUDOSŽINIOS APIE SOVIETŲ KARINIUS PASIRENGIMUS

Ryšių su šių dienų įvykiais Europoje bei sovietų pasiruošimu bū-simiems konfliktams štai ką rašė rusų emigrantų laikraštis "Časavoj" (Nr.276, 48.7. 15)

"Išilgai visos linijos, skiriančios sovietų bloką nuo vakarų Eu-ropos kraštų, paskubomis vykdomi kariniai pasiruošimai. Iš Vokietijos, Čekoslovakijos, Austrijos ir Jugoslavijos pranešama, kad 10-25 klm. pafrontės juostoje iškraustomi visi civiliai gyventojai. Evakuoti vie-šieji pastatai ir privati butai užimami sovietų kariuomenės MGB spe-cialės paskirties dalinių ir "Internacionalinių brigadų", suformuotų iš lenkų, jugoslavų, albanų, italų bei prancūzų komunistinio jaunimo. Taip pat sustiprinamos ir vietos policijos dalys.

Iš visų Rytų Europos kraštų suvaryti komunistinių tribunolų pas-merkietieji katogerininkai - "fašistai" ir "liaudies priešai" kasą ap-kasūs, kerta miškus, ruošia spygliuotų vielų užtvares, įrengia sargybų bokštus, aprūpintus stipriais prožektoriais bei kulkosvaidžiais. Kartu vykdomas civilių gyventojų registravimas į civilinės apsaugos organiza-ciją. Rytų Vokietijoje, prasilenkiant su Potsdamo nutarimais, jaunimas pašaukiamas į "Pasienio apsaugos" eiles. Žymiai sustiprinta keleivių judėjimo kontrolė, kurie pervežiuoja pasienio juostą.

Tiuringijoje jaunesnio amžiaus policininkai iš miestų perkelia-mi į pasienio zoną. Ienoje, Gėre, Veimere ir Erfurte vyrai policinin-kai buvo pakeisti moterimis. Eisenache - Tiuringijoje yra išikurusi vyriausia "Pafrontės karo" būstinė, kuri tuo tarpu teuzsiima kontroban-distų persekiojimu ir pabėgėlių į vakarų zonas gaudymu.

Teltovų apylinkėje (į pietus nuo Berlyno), dar balandžio mėn., Brandenburgo provincinė vyriausybė pradėjo vykdyti automašinų rekviza-vimą "pasienio apsaugos" reikalams. Tik vienos savaitės bėgyje buvo rekvizuota apie 350 sunkvežimių ir motociklų.

Iš Halles 600 policininkų buvo permesta į pasienio juostą. Trans-porto firmoms buvo duotas parėdymas pergabenti policininkų "asmenini bagažą". Pervežant viena "bagazų" dėžė netikėtai susikulė, iš kurios pabiro kulkosvaidžių šoviniai.

Visi keleiviai, pervažiavusieji pasienio juostą, vienodai tirti-na, kad pasienio sargyba ir specialinė policija, suformuota daugumoje iš socialistų vienybės partijos narių, su gyventojais elgiasi žiau-riau, negu sovietų kariuomenė. Speciali policija "aprengta naujais

- 16 -

mundieriais ir papuošta iš senojo reichswehro sandėlių paimtais sidabriniais akselbentais".

Pranešimas baigiamas sekančiomis išvadomis:

"Mes vėl randamės karo išvakarėse. Tik tie, kurie tyčiomis užsitraukia sau akis, arba, kaip štrausai, kiša galvą į smėlį, guosdamiesi viltimis, nenori to suprasti.

"Svarbiausias faktorius būsimo konflikto atveju tarp komunistinės tiranijos ir krikščionišką civilizaciją remiančios laisvės bus po sovietų jungu Rusijos bei kitos Rytų Europos tautos. Šių tautų pasipriešinimą reikia pradėti organizuoti jau dabar, negaistant nė minutės. Apie tai reikia kalbėti, rašyti, šaukti."

-.ooo.-

E L T O J E GALIMA GAUTI

knygų anglų kalba:

1. E. J. Harrison "Lithuania's Fight for Freedom"

Knygelės viršelį puošia gražus spalvotas aplankas, vaizduojąs sovietų žudynes Lietuvoje. Kaina - DM. 0,60.

2. "In the Name of the Lithuanian People". Kaina - DM. 0,60.

3. "Lithuania". Kaina - DM. 0,60.

Visos knygos siunčiamos apdėtų mokesčiu.

Kreiptis: J. TAUTKUS, (14 b) Reutlingen,
Lederstr. 94.